

Kopka, Bogusław

Sprawozdanie z konferencji "Prymas Stefan Wyszyński wobec Polski Ludowej"

Dzieje Najnowsze 33/3, 303-304

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Sprawozdanie z konferencji „Prymas Stefan Wyszyński wobec Polski Ludowej”

22 maja 2001 r. w Instytucie Historii PAN w Warszawie odbyła się konferencja nt.: „Prymas Stefan Wyszyński wobec Polski Ludowej” zorganizowana przez Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej z okazji 100. rocznicy urodzin (3 sierpnia 1901 r.) i 20. rocznicy śmierci Księdza Prymasa (28 maja 1981 r.).

Otwarcie sesji miało charakter uroczysty. Jego Ekscelencja ksiądz biskup Tadeusz Pikuś w imieniu Księdza Prymasa Józefa Glempa podziękował za zaproszenie i życzył wszystkim zgromadzonym w Sali Lelewelowskiej owocnych obrad. Profesor Leon Kieres, prezes Instytutu Pamięci Narodowej, charakteryzując życie Ks. Prymasa, podkreślił, że był to człowiek: niezłomnej wiary, nadziei, miłości. Również profesor Kieres wspomniał o toczącym się śledztwie w IPN w sprawie uwięzienia Ks. Prymasa. Celem konferencji — podkreślił profesor Kieres — jest uczczenie pamięci Ks. Prymasa.

Następnie odczytany został przez prowadzącego konferencję dr. hab. Pawła Machcewicza (dyrektora Biura Edukacji Publicznej IPN) list od abp. Henryka Muszyńskiego z pozdrowieniami dla uczestników, słuchaczy konferencji.

Program sesji podzielono na dwie części. W pierwszej przewidziano cztery referaty: ks. prof. bp. Jana Kopca, *Między porozumieniem kwietniowym a Non possumus — prymas Wyszyński wobec prób likwidacji autonomii Kościoła (1948-1953)*; prokuratora Dariusza Gabrelę, *Sprawa uwięzienia prymasa Wyszyńskiego*; mgr. Jacka Zurka, *Wpływ uwięzienia prymasa Wyszyńskiego na stosunki między władzami państwowymi i kościelnymi (1953-1956)*; ks. prof. Zygmunta Zielińskiego, *Stefan Wyszyński i Władysław Gomułka — konflikt osób czy racji*. W drugiej części, po przerwie na kawę: dr. Antoniego Dudka, *Ekipa Gierka wobec kardynała Wyszyńskiego (1971-1980)*; dr. Ryszarda Gryza, *Mediator czy sojusznik? Prymas Wyszyński i narodziny „Solidarności” (1980-1981)*; dr. Jana Zaryna, *Stolica Apostolska wobec prymasa Wyszyńskiego (1948-1981)*.

Ks. prof. bp. Jan Kopiec zastanawiał się, w jakiej mierze historyczne poznanie warunków, w jakich przyszło młodemu prymasowi działać i podejmować decyzje dotyczące Kościoła, powinny wpływać na ocenę polityki tego męża stanu.

Prokurator Dariusz Gabrel przedstawił w swoim wystąpieniu informacje o śledztwie prowadzonym w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN w sprawie pozbawienia wolności ks. kardynała Stefana Wyszyńskiego. Podstawowym celem śledztwa — powiedział — jest wszechstronne wyjaśnienie okoliczności zdarzenia (sprawy), odtworzenie mechanizmów podejmowania i wykonania decyzji o aresztowaniu Stefana Wyszyńskiego i, co najważniejsze, ustalenie listy osób pokrzywdzonych. Ważnym elementem prowadzonego śledztwa jest również zebranie materiału dowodowego, co umożliwi pociągnięcie do odpowiedzialności prawnej osoby winne — tych, co podjęli decyzję o pozbawieniu wolności,

i wykonujących ją w majestacie prawa funkcjonariuszy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Prokurator Gabrel zakończył swoje wystąpienie słowami: „Uprawnione organy państwowe, resort Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego i wykonujący dyrektywy funkcjonariusze MBP pozbawili ks. kardynała prymasa Stefana Wyszyńskiego wolności, nie przedstawiając mu żadnego zarzutu. Osobie zatrzymanej, osobie podejrzanej przysługują określone prawa. Ksiądz prymas Stefan Wyszyński nie otrzymał żadnych praw, był zdany na wolę funkcjonariuszy Departamentu XI MBP”.

Jacek Żurek z Biura Edukacji Publicznej IPN na wstępie opisał polityczne uwarunkowania aresztowania Prymasa. Następnie zanalizował postępowanie biskupów w okresie 1953-1956, starając się odpowiedzieć na pytanie, jak daleko sięgał kompromis, jaki zdecydowali się zawrzeć z władzami biskupi oraz na ile postępowanie polskiego Episkopatu było uzasadnione. Autor poświęcił także kilka słów staraniom samego Prymasa i biskupów o uwolnienie z aresztu.

W formie dopełnienia referatu prowadzący obrady dr hab. Machcewicz zwrócił uwagę na spotykany w historiografii stereotyp „odwilży” po śmierci Stalina, nie mający uzasadnienia dla poczynań polskich komunistów w owym okresie.

Ks. prof. Zygmunt Zieliński z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego skreślił w swym wystąpieniu biografie dwóch przywódców: polskiego Kościoła — Stefana Wyszyńskiego i polskich komunistów — Władysława Gomułki. W sposób niekonwencjonalny naświetlił autor odmienną postawę i postaw obu rówieśników, przedstawiając zasadniczy spór o miejsce Kościoła w świadomości narodu w powojennej Polsce.

Po krótkiej przerwie wystąpił z referatem dr Antoni Dudek, naczelnik Wydziału Badań Naukowych BEP IPN. W wystąpieniu zasygnalizował mechanizmy funkcjonowania komunistycznego aparatu władzy wobec Kościoła i prymasa Wyszyńskiego w okresie rządów Gierka (1970-1980). Szczegółowo zanalizował przełom 1976 r., po którym w widoczny sposób zmienił się stosunek władzy do osoby Prymasa (charakterystycznym tego przykładem było przesłanie 75 róż przez premiera Jaroszewicza w 75. rocznicę urodzin Kardynała).

Dr Ryszard Gryz, pracownik Akademii Świętokrzyskiej, przypomniał najważniejsze fakty z życia Prymasa w okresie polskiej rewolucji lat 1980-1981, wiele miejsca poświęcając relacji Kościoła z „Solidarnością”.

Dr Jan Żaryn z BEP IPN postawił kilka tez dotyczących kompetencji Prymasa i zakresu jego uprawnień w relacjach państwo-Kościół w oczach Stolicy Apostolskiej. Referent przedstawił specyfikę pozycji Prymasa w całym okresie PRL na tle sytuacji Kościołów lokalnych w Europie Środkowowschodniej.

Sesję zakończyła dyskusja, w której wzięli udział przede wszystkim: członkowie Kolegium IPN — dr Andrzej Grajewski oraz dr hab. Andrzej Friszke, dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni prof. Witold Kulesza oraz pracownik BEP IPN Krzysztof Persak.

Konferencję należy uznać za udaną, a poziom prezentowanych referatów oraz dyskusji — wysoki. Dopisała i frekwencja, zebrani w Instytucie Historii PAN uczestnicy konferencji reprezentowali różne ośrodki naukowe z całej Polski, obecni byli również dziennikarze i młodzież studencka.

Podczas konferencji udostępniono jej uczestnikom opracowane w BEP IPN materiały dotyczące osoby prymasa Wyszyńskiego (kalendarium życia, biografia, część referatów, dokumenty proveniencji państwowej). W kularach nabyć można było świeżo wydaną — specjalnie w rocznicę śmierci Prymasa — publikację wydawnictwa Verbinum: *Stefan Kardynał Wyszyński Prymas Polski w dokumentach aparatu bezpieczeństwa PRL (1953-1956)*, wybór i oprac. Bogdan Piec, Warszawa 2001.

Bogusław Kopka
Warszawa